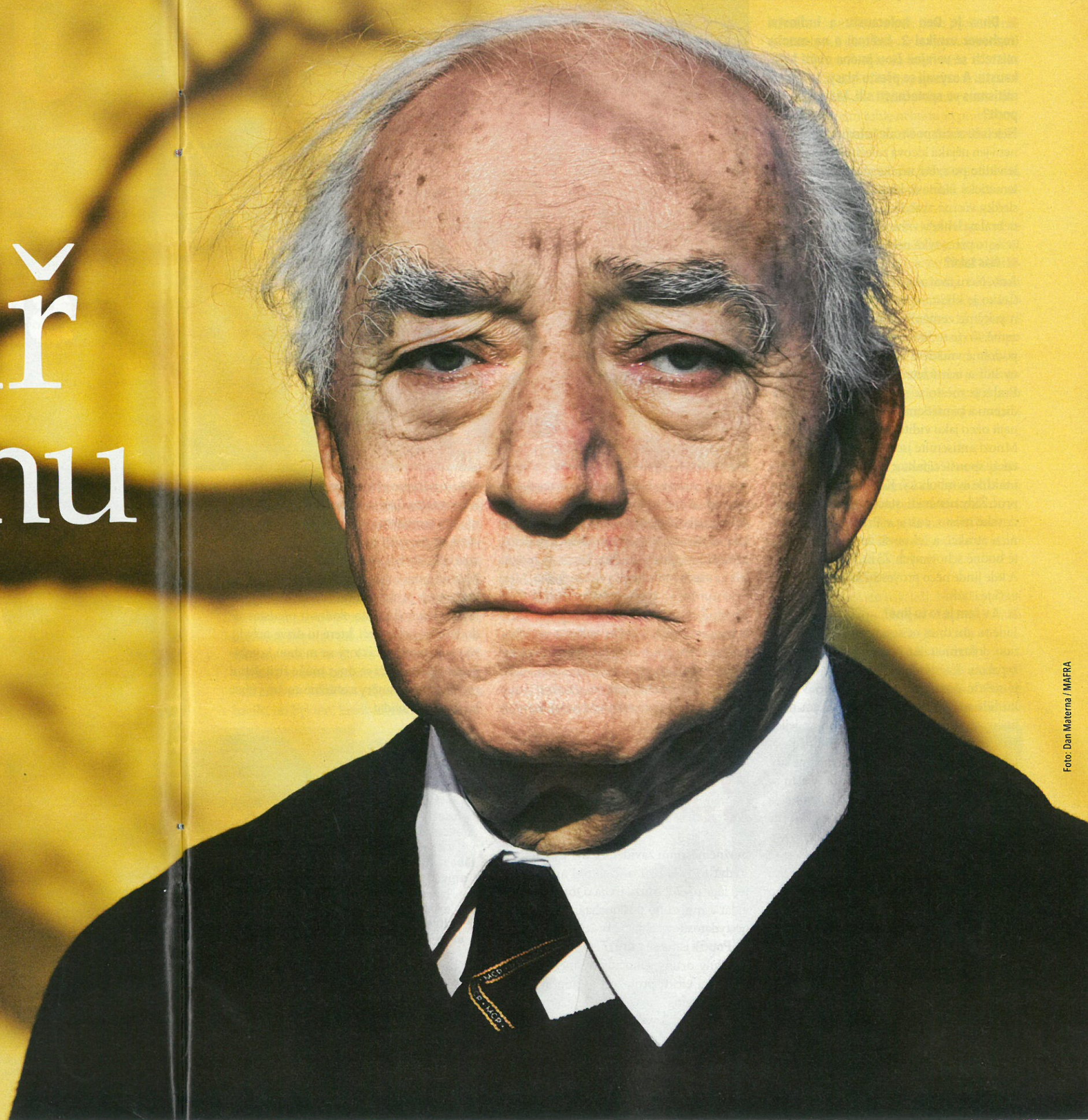

Tváří v tvář Mengelemu

Osvětim. Z toho jména běhá mráz po zádech i po pětasedmdesáti letech. Známy neurofyziolog a psycholog, profesor **TOMÁŠ RADIL (88)**, tam prožil část svého dospívání. A stál tváří v tvář i doktoru Mengelemu a jemu podobným, kteří rozhodovali o jeho životě a smrti. Jak dokázal přežít? Co je nejdůležitější lidské právo? Proč je přesvědčený pacifista? Jak se dá zneužít nenávist a k čemu může být naopak dobrá? Proč se nemáme mstít? A jak se dívá na zlo ve společnosti jakožto vědec a lékař?

■ Dnes je Den holocaustu a hrdinství (rozhovor vznikl 2. května) a na mnoha místech se veřejně čtou jména obětí holocaustu. A ozývají se přesto hlasy, že antisemitismus ve společnosti sílí. Máte také ten pocit?

Nejen že mám pocit, ale je to prokázáno. To není jen nějaká ideová záležitost, ale neustále vidíte po světě nějaké atentáty. Je to systematická činnost, která má drastické důsledky včetně vraždění lidí. Určitě bych to nebral na lehkou váhu a hlavně nejde tvrdit, že se to přece týká někoho jiného.

■ Nás také?

Ano. Není možné pořád jen připomínat, že Česko je klidná a ve srovnání s jinými evropskými zeměmi mimořádně bezpečná země. To je určitě pravda, ale i u nás může podobně vraždění nastat. Jezdí sem miliony lidí a nemůžete vědět, kdo co provede. Praha je město se silnými židovskými tradicemi a památkami, takže tu někdo může najít něco jako viditelného pseudonepřítele. Mnozí antisemité jsou totiž primitivní lidé, takže spouštěcí faktor násilí může být právě i takhle symbolický. Když antisemita neví, proč Židy nenávidí, stačí mu vidět Staré židovské město, což je v Praze jedna z hlavních atrakcí, a řekne si, že tam bude určitě hodně schovaných Židů, kteří kují pikle. A kde jinde něco provést? Zkrátka to nebezpečí je i tady.

■ A v čem je to tu jiné?

Lidé tu ani dnes nejsou příliš zasaženi žádnou doktrínou. Ať politickou, nebo náboženskou. Každá doktrína vede k tomu, že je někdo považovaný za nepřítele. V Česku lidé nejsou fanatičtí v politickém nebo jiném smyslu, anebo ne tolik, aby z jejich víry nebo přesvědčení vyplývalo hned nějaké nepřátelství vůči tomu, kdo údajně stojí proti nim. To je kladný faktor. Často se říká, že tu lidé málo věří a že to je špatně. Já netvrdím, že to nemá i nevýhody, ale tuhle výhodu to má. Kvůli náboženství nebo politice tu lidé nepáchají násilí. A většinou se neobtěžují ani někým jít a vyřvávat nějaká hesla. Raději odjedou někde na Slapy nebo na nějaký tropický ostrov, případně jinač do přírody.

■ Treba za druhé republiky tu ale byl i český antisemitismus, ne?

To určitě ano a nějak je tu přítomný pořád. Ovšem zatímco za Hitlera byl v Německu antisemitismus vražedný, v Čechách existoval sice taky, ale oproti tomu německé-

mu byl mírný. Navíc měl pronacistickou příchuť. A byl to jeden ze způsobů, jak se zalíbit nacistům. Antisemitismus vycházel také ze závidění. Někteří jim záviděli majetek, vzdělání a cokoli jiného. Závist je mocná síla za všech podmínek a za všech dob. Mezi nejabsurdnější patří, když nežidé i Židé závidí Židům, kteří v době fašismu zažili v koncentracích, během války a podobně hrůzné věci, jejich utrpení. Jejich život byl méně zajímavý, protože měli štěstí, nebo někoho schopného, kdo je uchránil a podobně, prožili život relativně nezajímavý. Je

„Antisemitismus vycházel také ze závidění.“

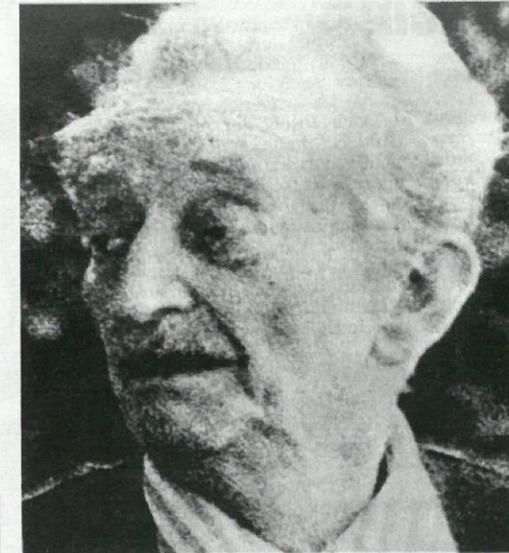
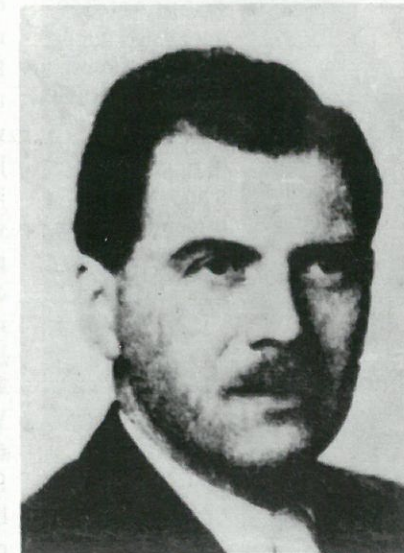
možné někomu závidět, že byl v Osvětimi? Vždyť to byla hrůza. Bohužel ano, pokud ten lágr přežil! Může třeba o tom lágru povídat a mnozí ho poslouchají. To je trapná nestydatost!

■ Poučili jsme se z hrůz?

Všechny druhy genocidy by měly mít odstrašující efekt, protože to je opravdu nepředstavitelná hrůza. Jenže zároveň to může být také vzor. A záleží na okolnostech, jak se tahle znalost takového vraž-

dění k něčemu zlému využije. Není to tak jednoznačné, jak to vypadá, a tohle poučení není tedy až tak účinné. Zprávy lítají po světě ohromující rychlostí a jejich pravdivost nemůže být systematicky prověřována. Mezinárodní antisemitické seskupení může bez větších problémů vzniknout skoro kdekoli a kdykoliv. Tato okolnost představuje dodatečné nebezpečí, které tu dříve nebylo. Navíc jednotlivé faktory se mohou kombinovat a nebezpečí se dnes může šířit velmi rychle a všemi směry a obtížně anebo vůbec ho nelze předvídat.

Říkalo se mu Todesengel - Anděl smrti. Německý lékař Josef Mengele byl členem SS a působil v koncentračním táboře Osvětim, kde prováděl morbidní a sadistické experimenty na lidech. Po válce utekl, nikdy nebyl dopaden a dožil v Brazílii. Zemřel 7. února 1979 v 67 letech při koupání asi na infarkt.

Továrna na smrt - likvidační koncentrační tábor v jihopolské Osvětimi je nejznámějším památníkem nacistických zvěrstev. Tady totiž esesáci vraždili Židy ve velkém. Postavili plynové komory a obří krematoria, aby se těl mohli zbavovat rychle. Počty obětí: zhruba milion Židů, přes 70 000 Poláků, přes 20 000 Romů, kolem 15 000 sovětských válečných zajatců a 10 až 15 000 vězňů jiných národností.

lidské bacily ohrožující lidstvo, jejichž smrt bude podle jeho přesvědčení nepochybně pozitivní. A nastane zlatý věk, který bude trvat tisíc let. Tisíciletá říše. Byl velice inteligentní, měl dva doktoráty, ale věřil tomu. A čím byl inteligentnější, tím by efekt horší.

„Mengele podle svého přesvědčení páchal dobro.“

■ Selekcce probíhala často?

Velmi často. A protože Němci byli kultivovaný národ, prováděli ji výhradně lékaři. Kdyby Mengele vítal každý transport, který přijel, tak by se roztrhal. Měl proto kolem sebe celou skupinu lékařů - vrahounů, kteří ty selekcce dělali. Jeho samotného jsem ale viděl vícekrát. Dobře si pamatuju selekci, kterou vedl. Dokonce jsme nad ním tehdy jakoby vyhráli. Byli jsme parta pěti kluků a jeden z nás, který znal jakožto lesní dělník život líp než my studentičci, vycítil, co na něj bude platit. Zachráníme se tehdy, když vyvoláme jeho zájem. A hlavně když se budeme chovat tak, jak by se choval mladý člověk, který je součástí nacistické říše. To znamená po vojensky. A zabíralo to, a to opakovaně!

■ A pak přišel Mengele?

Ano. Mengele stál před frontou nastoupených vězňů a jen takhle dělal prstem, podle toho, jak který kluk vypadal. Ty zůstaneš naživu, ty zemřeš. Každý před něj předstoupil jednotlivě jak na běžícím pásu, ale my nejdřív nechali chvíli mezeru, takže se po-

díval, co se to děje, a pak jsme před něj nachodovali po německém vojenském způsobu. Vpravo v bok, zastavit stát a tak dále. On koukal a pak hýbl prstem takhle, což znamenalo život. Kdyby pohnul prstem obráceně, tak vám tohle nebudu vypravovat.

■ Kde probíhalo takové rozhodování o životě a smrti?

Všude možně, třeba i na fotbalovém hřišti, kde esesáci občas hrávali fotbal proti sonderkommandu, což byli židovští vězni, kteří jinak spalovali mrtvolky. Mysleli jsme si, že se jdeme sprchovat, jenže najednou přišel esesák s prknem v ruce a zatloukl ho klavírem do tyče fotbalové branky. Probíhali jsme pod tím vodorovným prknem, a kdo ho hlavou nedosáhl, byl poslán do plynu. Já jsem obstál tak tak, protože jsem běžel po špičkách. Můj kamarád z domova, mimochodem výborný fotbalista, byl o pár centimetrů menší, což znamenalo smrt. Byl jsem to já, kdo po válce o tom řekl jeho matce, která se z lágru vrátila.

■ Kolik vám bylo?

Bylo mi třináct a půl a chodil jsem do gymnázia, ale vydával jsem se za šestnáctiletého zámečnicka. Kdybych prozradil, kolik mi je, a že jsem student, žiju ještě tak další hodinu. Kdo tam potřeboval nějakého žáka gymnázia, k čemu by jim byl dobrý?

■ Nepřišli vám na to?

Ne, tam bylo asi sto tisíc lidí. Navíc jsme byli ještě neočíslovaní, tetovaná čísla jsme měli až po několika selekcích. Bez čísla vás nemůžou identifikovat. Znali jen počty, jinak nic. V každém transportu přijelo dva a půl tisíce lidí nacpaných do dobytčáků. Kdo se nehodil, rovnou ho zavraždili. Ti ani nejsou

v počtech. To jsou jenom odhady. Jim šlo jen o to, aby se točilo kolo smrti a aby se pak ten popel někde vyhodil. Nikdo nevěděl, kdo je kdo. Třeba tam byli němečtí Židé, kteří už několikrát utekli, ale považovali je za Židy z Maďarska, protože je přivezli s námi. Značkovat začali, až když většina byla zabita a neidentifikovaná. Prostě zmizela a všichni se snažili tvářit, že žádný holokaust nebyl.

■ Když jste tam jel, tušil jste to?

Ne, nikdo neměl vůbec ponětí. Každý se domníval, že jedeme někde na práci. I v tom roce 1944, kdy nás odvezli do Osvětimi. Kdyby to lidi věděli, rozběhnou se a nikdo se nenechá takhle zabít. Tohle utajení vedlo k pasivitě, navíc každý tušil, že se blíží konec války a že to Němci projedou. Ti ale věřili, že to pomoci nějaké zázračné zbraně vyhrají. Tedy už jen fanatici. Jenže ta mašina se točila dál a vraždila do posledního dne.

■ Co vás drželo při životě?

Společná nenávist. Nenávist totiž může mít i pozitivní dopad.

■ To zní trochu zvláštně.

To ano, ale je to pravda. Zkoumat nenávist je strašně důležité, protože je to skutečný jev, který nás nesmírně ovlivňuje. Je biologicky daná a nelze se jejím projevům divit. Různé indoktrinované politické a náboženské směry sice tvrdí, že existuje proto, že se lidem něco nevyvětilo, nebo že se odchýli-

li od té nebo oné doktríny, a proto nenávidí. Ale nenávist je mnohem starší než jakékoliv ideologie.

■ Mluvil jste o biologické danosti...

V pravěku se lidé kdesi v Africe živili hlavně mršinami, které našli. Vytvořil se mechanismus – program, který máme v mozku pořád. Nenávist, která má i kladnou funkci, když má obranný charakter.

„Nenávist má i kladnou funkci, když jde o obranu.“

■ Jak to funguje?

Jde o společnou nenávist vůči nějakému agresorovi nebo vrahovi, který nám škodí a je proti nám nesrovnatelně silnější, jež umožní postavit se mu. Nenávist, která je jinak rozptýlena všemožnými směry, se postupně zaměří na naši obranu. V poměrech koncentráku jde tedy o nenávist proti vězňům. Ne láska, ale nenávist tam spojuje všechny dohromady.

■ Bez ní by to v Osvětimi bylo ještě horší?

Nepochybně. Nacisté se totiž snažili rozštěpit společenství vězňů na jednotlivce a pak je likvidovat. A společnou nenávistí se právě narušila tahle jejich strategie vraždit lidi

takovým způsobem, že neměli možnost ani vůli spolu komunikovat. Každý je najednou izolovaný zvlášť, bojí se jiným způsobem, každý se snaží se dostat nahoru a leze tam i po hlavách lidí, kteří jsou na tom hůře. Lidé se začínou prát a každý je nepřitelem každého. Pak stačí vzít masu lidí a zlikvidovat každého způsobem, že nikdo nikomu nepříjde na pomoc.

■ A tomu má zabránit ona nenávist?

Ano, lidi se opravdu sjednocují ne v tom, že někoho milují, ale že někoho nenávidí. Pokud se sjednocují na základě toho, že někoho milují nebo zbožňují, bývá to spíš zdrojem nějaké patologie. Z lidí, kteří své nejruznější nenávisti směřovali na všemožné strany, se najednou vytvoří šik. A je tam tisíc esáků a sto tisíc vězňů. Musí sice dál poslouchat, ale vzájemně se podporují.

■ To vypadá jak?

Najednou už není každý sám, ale vytvoří se malé skupiny, v nichž může každý kontrolovat toho druhého. Pak platí v uvozovkách biblické zákonitosti. Třeba jídlo, ať už ho získá kdokoliv, se rozděluje mezi nimi stejným dílem. Tohle zachránilo v lágrech víc lidí než ozbrojený boj Židů, kteří ve velkém počtu na mnoha frontách bojovali proti nacistům. Díky společné nenávisti se neplní program utlačovatele všechny co nejrychleji zlikvidovat. To není věc náboženství, nejde z nebe, to je společenská věc, která jde zezdola. I tohle jsme zdělili od našich předků primátů. Člověk nemůže existovat sám a vzájemná podpora bez nenávisti proti nepříteli, který nás chce zahubit, nefunguje. Tenhle mechanismus se opravdu nemusíme učit ve škole, tohle je program miliony let starý.

■ Jak se třeba projevovat?

Ve skladu, například, někdo z naší skupiny ukradl jídlo, ale nenechal si ho jen pro sebe. Říkám ukrást jídlo, ale my jsme nekradli, my jsme si brali zpět to, co nám ukradli oni. Říkalo se tomu organizovat, ne krást. Je-

den den organizoval jeden, další druhý a tak dále. Když něco přinesl, dal by na společný stůl to, co získal (kdyby tam společný stůl byl, takže to dal na zem), a rozdělil stejným dílem. Vůdčí duch skupiny rozdělil chleba třeba na pět kusů a pak se díval jinam. Ostatní si ty díly rozdělili, a protože chtěli přežít, vzal si každý ten, který tam byl zrovna největší. A ten nejmenší zůstal tomu, který chleba rozdělil. Takže se příště snažil rozdělil všechno na stejné kusy. Takhle vznikla důvěra a nikdo se pak ani neřval, jaký kus si bere.

■ Říkal jste, že jste měli pětičlennou skupinu...

Ano, bylo nás pět. Nejen že jsme kradli ve skladě a rozdělovali si jídlo, ale vymysleli jsme dohromady našimi dětskými hlavami ještě mnohokrát další jednoduché triky. Jinak bych tu opravdu nebyl. Nacisté se domnívali, že i jejich vězňové a oběti, které jdou na popraviště, respektují příští vývoj lidstva, v zájmu kterého jsou obětování. Bude tisíciletá říše, což podle nich chápeme i my, a proto se chováme podle vojenských pěšáckých předpisů. A tak jsme se podle nich chovali. Jako při té selekci s Mengelem.

„Ráno v osm hodin jsem nevěděl, co bude v půl deváté.“

Zabíralo to, a tím jsme po nějakou dobu přežívali. Pět kluků, z nichž nejstaršímu bylo možná šestnáct. Později ale došlo k likvidaci baráku dorostenců. Uskutečnilo se to zničující selekci. Z více než tisíce chlapců zůstalo na živu několik desítek, z naší skupiny pět chlapců jsem zůstal na živu jediný.

■ Kdo selekcemi kromě těch malých neprošel?

Jakmile viděli některé víc hubené nebo nemocné než ostatní, tak je poslali na smrt.

Rampa tábora v Osvětimi-Birkenau. Menší osvětimský lágr sloužil jako likvidační, na tomto místě se rozhodovalo o tom, kdo zemře a kdo bude ještě nějaký čas žít. Vlevo se posílají ženy, děti a praceneschopní určené k okamžitému zavraždění plynem, vpravo praceschopní určené k otrocké práci.

A tak se to dělo pořád. Ráno v osm hodin jsem nevěděl, co bude v půl deváté. Ale zpíváme si písničky, přestože včera touhle dobou byla selekce. Žijeme tam pořád stejně, i když už jsou zabiti skoro všichni. Pohvizujeme si a děláme si legraci. A nevíme, jestli nebudeme za půl hodiny mrtví. Člověk na tohle prostě pořád myslet nemůže.

■ Ani kvůli strachu?

Ne. Při bombardování lágrů se Němci nedokázali Američanům bránit. A zatímco se Němci báli, pro nás to byla prima legrace, i když nás to mohlo taky zabít. Dozorci měli díry, kam zalezli, ale nic, kam by se schovávali vězni, nebylo. Tak křičeli, zpívali, dělali srandu. A nebáli se. Byla to vlastně lidová slavnost. Němci se bojí a my se nebojíme. Schovávají se a my tancujeme. Ale to trvá jen chvíli. Pak je zase selekce, někdo takhle udělá prstem a za půl hodiny nejste naživu.

■ O strach jste časem přišel?

Ten tam byl přítomný pořád, ale byl potlačovaný. Třesete se, ale pak vás to už unavuje. Máte žízeň, tak si řeknete, že se jdete napít a bát se budete zase za pět minut. Anebo až pozítří. Podstata podstaty je, že člověk umře, bude to jasné a definitivní. Jasně není

jen, kdy to bude. Kdybyste měl pořád myslet na to, že to bude tehdy a tehdy, mohl byste to zabalit rovnou.

■ Přežil jste z vaší rodiny jediný?

Přežil jsem já, otec a jeden strýc. Vrátil jsem se domů v dubnu 1945. Pár dní po osvobození tábora, které proběhlo koncem ledna 1945, jsem se jednoho rána sebral a vyrazil sám na cestu. Od začátku února jsem dva měsíce cestoval oklikou po celé východní Evropě, až jsem se dostal domů. Šel jsem pěšky nejdřív do Krakova a nevěděl jsem, že mám tuberkulózu. Pořád v tom mrazu jdu a jdu, jsem nějaký unavený a najednou začnu plivat na sněh krev. A takhle jsem ji plival celou cestu až do Maďarska. Na Slovensku se totiž ještě bojovalo a já to vzal přes Halič a potom přes Karpaty obloukem zase zpátky. Od Rusů jsem dostal bumáčku, což byla propustka, že můžu dál. Takže jsem přišel na nádraží, dali mi najíst, a když jel vlak, mohl jsem se svést. A pak dalším vlakem. Najednou bylo jaro a já se nějak vyléčil sám. Když jsem dorazil domů, už jsem byl „klinicky zdravý“. Bez léčení. A byl tam lékař i s rentgenem. Bylo neuvěřitelné, že mi ta tuberkulóza zmizela, i když mám na plicích její stopy dosud. Bylo to opravdu vzácné.

Živoucí mrtvoly – když vojáci Rudé armády na konci ledna 1945 přijeli do Osvětimi, byli v šoku. V táborech našli necelých 8 000 lidí, kteří připomínali spíše stíny než živé bytosti.

Rudolf Höss, velitel osvětimského koncentračního tábora, byl po válce souzen, odsouzen k smrti a 16. dubna 1947 oběšen. Na snímku před tribunálem ve Varšavě.

■ Kdy jste se setkal s otcem?

Tatínek přišel později. Byl v Dachau, což je v Bavorsku, odkud ho Američani odvezli do Plzně, což už bylo v květnu po konci války, a domů se vrátil až v červnu. Vůbec netušil, že jsem doma. Já už měl opravený náš dům a staral jsem se o strýčka, který byl z koncentráku úplně rozpadlý. Že je otec naživu, jsem se dozvěděl před jeho příjezdem, protože mi to řekl někdo, kdo už se vrátil před ním. On ale vůbec nevěděl, že žiju já. Otevřel dveře, uviděl mě a já mu říkám: „Konečně jsi tady, já už ti ten oběd ohřívám třetí den!“ A byla to pravda.

■ Měl jste noční můry z hrůz, které jste v Osvětimi viděl?

Tehdy v Osvětimi-Birkenau zlikvidovali 450 000 Židů přivezených z Maďarska během sedmi týdnů. Nechci to líčit a ani není nutno, aby si to lidi detailně představovali. Nacisté vymysleli zvláštní formu masového vraždění lidí, které do té doby neexistovalo. Přitom třeba už středověk byl barbarským obdobím, hroznou dobou i vůči Židům. Asi ve 14. století vypukla morová epidemie, ale v jistém německém městě ještě mor nebyl. Ovšem obviňování z něj byli už dopředu Židé. Tak jich asi dva tisíce zabili dřív, než se tam mor vůbec dostal. Celý středověk byl plný takového vraždění. Nepřítel a viník se vždycky najde. A ve skutečnosti je tomu podobně i v naší době.

■ Tohle neustálé hledání nepřítele je děsivě věčné téma.

Ano, tím se dá omluvit kdeco. Někdo sám hodně krade nebo byl sám vrah nebo je neúspěšný a příliš líný, než aby něco dovedl. Tak to svalí na někoho jiného, například na Židy. Lidi dělají pořád totéž, moc se nemění. Kdoví, jestli tyhle znalosti z koncentráku nebudeme zase někdy potřebovat.

■ Obáváte se toho?

Jistě. Největší hrůza je, že se můžou kopírovat všechny vražednické nápady a vynálezy vymyšlené a uplatněné předtím. V každé době. Záleží, kdo a kdy zkušenosti z těch

„Přežil jsem jen já, otec a jeden strýc.“

lágrů někdy použije. Jako důsledek těchto hrůz byla vyhlášena Všeobecná deklarace lidských práv. Dohodly se na ní země nejrůznějších tradic a systémů jen proto, že ten otřes byl tak hrůzný, že lidstvo přišlo k názoru, že když to neodsoudí, může se to opakovat kdykoliv. Jenže se bohužel nepokračovalo, aby se vytvořily další podobné dohody, které budou pro každého závazné. Takže se vraždí někde jinde a často hrůznými způsoby.

■ **Lze vámi zmiňovanou nenávist i zneužít?** Nepochybně, zase záleží, kdo ji k čemu využije a na koho ji zacílí. Zmanipulovat jde i tu nejzdělanější společnost, jak jsme viděli třeba v případě nacistického Německa. Najednou měli skoro všichni dojem, že

po zničení nepřítele budou všichni šťastní. A to je nebezpečné. První zákon je proto nemstít se, protože ten řetězec se musí nějak přetnout. Není možné jen vždycky uhodit zpátky, je třeba přestat. Lidé musí nějak spolupracovat. Samozřejmě kdo vraždil, musí být potrestán. Lidé, kteří přišli o nejbližší, se pak totiž museli dívat dalších dvacet let, že se vrahům z lágrů nic neděje a berou slušný důchod. I to je součást těžkého osudu.

■ A jak se s tím vyrovnat?

Lidské generace se obnovují, takže ti přímí pachatelé časem vymřou. Jako každý. I ti přeživší. A vnoučata vrahů už za dědečky nemůžou. Takže je sebeklikvačnické si stále oplácet. Nacisté tu nejsou proto, že byli potrestáni, ale protože vymřeli. Není třeba napravovat, co se stalo, ale zabránit tomu, aby se to nedělo znovu. Aby se někdo nechopil našich nejrůznějších individuálních nenávistí a neusměrnil je jedním směrem, což je vždycky nebezpečné. Proto říkám, přestaňte s odplatou a věnujte se něčemu jinému.

■ Jste pacifista?

Stoprocentně. Hlavní je, aby se už nikdy nemohlo nic takového stát. Tyhle věci se stávají během chaosu, kdy je lidská společnost naprosto dezorganizovaná. Nejčastěji během války. Když jsou války, lidi masově hynou, a zdaleka ne jen ti, kteří bojují s flin-

TOMÁŠ RADIL (88)

Prof. MUDr. Tomáš Radil, DrSc., se narodil 8. listopadu 1930 do židovské rodiny v Bratislavě a vyrůstal v jihoslovenském městě Parkan (nyní Štúrovo). Doma mluvili slovensky i maďarsky a trochu německy. Jeho dědeček byl předseda místní židovské obce. Po obsazení Maďarska nacisty v březnu 1944 byla zavedena protižidovská opatření a rodina Tomáše Radila byla v červnu 1944 deportována do Osvětimi. Třináctapůlletý Tomáš byl nejprve v lágru Bile v Auschwitz II-Birkenau a poté se ve čtrnácti dostal do hlavního tábora v Osvětimi. Po jeho osvobození koncem ledna 1945 se vydal na dvouměsíční cestu domů. Po válce vystudoval lékařskou fakultu v Praze. Byl neurologem a později se specializoval na neurofyzilogii a psychologii. Od roku 1960 pracuje jako vědecký pracovník Fyziologického ústavu Akademie věd ČR a působil zároveň jako profesor a vědecký pracovník na univerzitách mnoha zemí světa. Kromě jiného vydal knihy *Ve čtrnácti sám v Osvětimi*, *Holokaust a Evropa po sedmdesáti letech* a také *Spánek a bdění*.

Jednovaječná dvojčata Ludiva Barnea a Lia Huberová se narodila v roce 1937 v Rumunsku a v květnu 1944 skončila jako sedmiletá v Osvětimi. Tam si je ke svým nelidským pokusům vybral zvrhlý doktor Mengele. Ludiva a Lia měly štěstí a přežily.

tičkami, ale hlavně ti, kteří nic neprovedli. Vždycky trpí hlavně ten, který nezavinil nic. Pacifistický přístup je nesmírně důležitý, ale dostatečně se neuplatňuje. Všechna lidská práva nejsou stejně důležitá. Nejdůležitější je jaké právo?

■ Nejspíš právo na život.

Samozřejmě. Je nepochybně důležitější než právo někde říkat, co chci. Co se tím změní? Někdy ano, ale většinou ne. Jediný klad všech těch hrůz byly listiny základních práv a svobod. Ale nikdo už nezvládl udělat seznam důležitosti. Tady jde o to, aby lidi hlavně přežili a přestalo se válčit. A ne jestli můžou někde vykřikovat kladné věci. Tím ty záporné nevymažou.

■ Ale stejně pro některé lidi život nic neznamená.

Protože tihle vrazi mají svůj ideový systém. Vraždí inteligentně složitým způsobem, orga-

„Hlavní je, aby už se holokaust nikdy neopakoval.“

nizovaně, jsou součástí stroje na vraždění. Je to vždy skupina lidí, nevráždí instituce nebo nějaké krematorium, ale vždycky ti, kteří tam lidi strkají. Ti, kteří chtějí vyhrát, zbohatnout nebo získat moc na úkor ostatních. Ale ve skutečnosti jsou války nesmysl a neexistuje žádná jejich racionální odůvodnění. Majetek a peníze můžete získat i v rámci liberálního kapitalistického systému. Jde o to, aby se vydělávalo způsobem, při kterém se nikdo nevráždí. Nemá se vydělávat na válce, ale na míru.

■ A jde to?

Teoreticky jde, ale prakticky se to neuplatňuje. Má válka v Sýrii pro kohokoliv smysl?

Potřebují ji Sýřani? Ne. Potřebují ji jiné národy? Ne. Tak proč se s ní neskončí? Protože to je zájem válečného průmyslu. Proč nedělat v Sýrii takovou politiku, že se bude bohatnout na míru? Vydělat se dá na budování té země, a mnohem víc a ještě to posílí celý liberálně kapitalistický stroj. Ale jaká je ekonomika v zemi, ke se válčí a kde je každý zalezlý, aby mu na hlavu nespadla bomba? Když se válčí, nemlčí jen múzy, ale i ekonomika.

■ A co dělat?

Já nevím, jsem starý člověk, který dělá celý život vědu. Ale je evidentní, že možnosti, aby se to zastavilo, jsou. Anebo se musí vymyslet. Malý člověk ve válce nikdy nevyhraje. Nikdy. To není tak, že z toho bude něco mít, až někdo vyhraje. Když válka rychle skončí prohrou jedné strany, je to boží požehnání. Nestačí totiž zabít tolik lidí, jako když stále díky různým mezinárodním pomoci pokračuje. A je dokonce skoro jedno, jestli vyhraje ten nebo ten. Z jejich strany je to vždycky údajně spravedlivé a vždycky bojují ve jménu nějaké ideologie. Podstatné je, aby ta válka skončila. Jestli je válka takzvaně spravedlivá nebo ne, je druhořadé, záleží především na našem právu na život.

Lukáš Kašpar

NOVÝ SERIÁL
LIDOVÝCH
NOVIN OD 10. 5.

ŽIVOT
SE PSEM

OD ŠTĚNĚTE AŽ PO PSÍ SENIORY
JAK ŘEŠIT PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ
OPTIMÁLNÍ SOUŽITÍ PSA S DĚTMI
ZDRAVÍ A VÝŽIVA